

Vécsey Virág

Zöldülő identitás, piaci lojalitás: Kettős szerepben az Index

Felelősségtulajdonítási sémák az Index klímaváltozással kapcsolatos tartalmaiban

Ez a tanulmány azt vizsgálja, milyen felelősségtulajdonítási sémák jelennek meg a klímaváltozással kapcsolatos hírekben az Indexen. A kutatás során olyan kombinált módszert alkalmaztam a klímaváltozás médiareprezentációjának átfogó vizsgálatára, amelyet kifejezetten ennek a témának a kutatására dolgozott ki Antal Wozniak (Wozniak et al. 2015). A multimodális megközelítés egyszerre vizsgálja az értelmezési keretet (framing), a narratívát és a vizuális tartalmakat. Az alapjaiban kvalitatív megközelítést a framek vizsgálata során egy kvantitatív elem egészítette ki, amely szintén korábbi kutatások (Smeteko & Valkenberg 2000, Dirikx & Gelders 2010) módszertanát követi. Az Index a Covering Climate Now nevű nemzetközi médiaegyüttműködés keretében kiemelten foglalkoztak a klímaváltozással, és 31 különböző műfajú, témába vágó tartalmat jelentetett meg a New York-i klímacsúcsot megelőző héten. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a megjelenő anyagok legtöbbször politikai szereplőket tesz felelőssé a klímaváltozás következményeinek kezeléséért, ugyanakkor előtérbe kerül az egyén felelőssége is, akinek elsődleges feladata a tudatos fogyasztás. A fogyasztás motívumán keresztül az elemzett tartalmak arra utalnak, hogy a média is aktora a tudatos fogyasztó létrehozásának, aki a zöld kormányozhatóság szubjektumaként választási szabadságán keresztül manipulálható.

Kulcsszavak: covering climate now, egyéni felelősség, felelősségtulajdonítás, index, kapiatlocén klímacsúcs, klímaváltozás, médiareprezentáció, multimodal approach, zöld kormányozhatóság, zöld média

1. Klímaváltozás a médiakutatásban

A klímaváltozás médiareprezentációja Magyarországon meglepően alulkutatott, pedig a klímaváltozással kapcsolatos kommunikáció és annak hatása már az 1990-es évek óta (Nerlich et al. 2015) foglalkoztatja a kommunikációtudományt, sőt 2007 óta külön folyóirat (a Journal of Environmental Communication) foglalkozik az ökológiai témák kommunikációjával. Míg a 2000-es évek közepéig évente öt olyan tanulmány jelent meg, amely kimondottan a klímaváltozás médiareprezentációjának különféle aspektusait kutatta, addig 2011-ben ugyanez a szám már eléri a húszat (Schäfer 2012). A média klímaváltozással kapcsolatos kommunikációját kutatók egyebek között vizsgálták már a média tudományos ismereteket átadó szerepét (Boykoff & Boykoff 2007), a székszist a klímaváltozás médiareprezentációjában (Boykoff 2008), egyes nemzetek médiájának klímakommunikációs jellegzetességeit (Dirikx & Gelders 2010, Metag et al. 2015, Taddicken et al. 2019) és a sajtó morális keretrendszerét a témában (Laksa 2014).

A közelmúltig a klímaváltozással kapcsolatos kommunikáció nagy részét az tette ki, hogy körüljárják és eldöntsék, létezik-e a klímaváltozás. Kérdés volt továbbá, hogy a változás egyet jelent-e a felmelegedéssel, és az is, hogy ez része-e a természetes klímacyklusnak. Mára a média fősodrában konszenzus alakult ki arról, hogy a klímaváltozás létezik, és antropogén okokra vezethető vissza. A felelősség kérdése éppen azért vált különösen fontossá, mert a globális és meglehetősen absztrakt jelenség felelőseit is absztrakttá teszi, ha a probléma oka egy-

szerre mindenki. A diskurzusokban elfogadottá vált az a meggyőződés, hogy a következményeket mindenkinek viselnie kell, de kérdés, hogy mindenkinek egyforma mértékben-e, és hogy mindenki egyforma mértékben járult-e hozzá a klímaváltozáshoz. A diskurzusok sokszor aszerint különíthetők el egymástól, hogy a globális probléma felelősei globális, lokális vagy egyéni szinten keresendők-e.

A klímaváltozás témája globális jellege miatt is erősen átpolitizált, és – mint közpolitikai ügy – mindenképp az aktorok felelősségéről szól. A közpolitikai ügyek materiális és immateriális javak újraosztásáról szólnak, a klímaváltozás ügye pedig ezek közül mindkettőt érinti. A felelősség kérdést aktualizálja, hogy a klímaváltozással foglalkozó online tartalmak mennyisége gyorsuló ütemben nő (Schaefer 2012). Egyre aktívabb és nyilvánosabb tehát a klímaváltozást övező diskurzus a közösségi médiában is.

Tanulmányomban először ismertetem a kutatás módszertani hátterét, annak három komponensét és a vizsgálat tárgyát, majd a három bemutatott elemzési szempont egyes eredményeit veszem számba.

2. A kutatás módszere

A kutatás módszertani keretét az Antal Wozniak (2014) által javasolt *multimodal approach* adja. Ezt a módszert kimondottan a klímaváltozás médiareprezentációjának kutatására dolgozták ki; lényege, hogy három kommunikációs módus vizsgálatát ötvözi. Ezek a framing, a narratíva és a vizuális reprezentáció. Ez a három elem episztemológiailag a következő alapokon nyugszik: a frame-analízist a leggyakrabban hírek szövegeinek standardizált tartalomelemzésére használták, vagyis a szövegnek csak az explicit tartalmát vizsgálták a módszerrel; ezzel szemben a vizuális tartalmakat és a narratívát mindig kifejezetten azzal a céllal elemezték, hogy mögöttes tartalmakat, rejtett jelentéseket is felfedjenek, ehhez pedig alapvetően a tartalmak kontextusát is figyelembe vették.

2.1. Framing-értelmezési keretrendszerek

A *mediaframe-eket* olyan értelmező, történetvezető eszközökként lehet leírni, amelyek egy bizonyos gondolatmenetet helyeznek előtérbe egy hír interpretációja során (Nisbet 2009). Robert M. Entman (1993) szerint a framing a médiában úgy jelenik meg, hogy a valóság bizonyos elemeit előtérbe helyezik egy szövegben annak érdekében, hogy meghatározzanak egy problémát, annak okait és morális vetületeit, sőt megoldási javaslatot álljanak elő. A frame tehát olyan értelmezési keret, amely a hír kontextusának bizonyos elemeit hangsúlyozza, másokat pedig homályban hagy (Bajomi-Lázár 2017). Az értelmezési keretek vizsgálata során meg kell határozni a hír forrását jelentő médium helyét a kulturális, gazdasági és politikai térben, mivel a frame-ek maguk is a hatalom lenyomatai, és központi jelentőséggel bírnak a jelentések hegemoniájában (Anderson 1997).

Holli A. Semetko és Patti M. Valkenburg (2000) a médiában megjelenő, klímaváltozással kapcsolatos hírekben öt jellegzetes értelmezési keretet ír le; ezek a felelősség, a (gazdasági) következmények, az emberi vonatkozás, a moralitás és a konfliktus. Ebben a rendszerben a *felelősség frame* úgy keretezi az adott hírt, hogy a benne leírt problémákért valamilyen hatalmat, csoportot vagy egyént okol (illetve tesz felelőssé a megoldásáért). A *(gazdasági) következményeket hangsúlyozó keretrendszer* a jelenlegi vagy eljövendő (anyagi) előnyöket és hátrányokat veszi számba és/vagy azt, hogy egy adott megoldás vagy annak elmaradása milyen következményekkel járhat. Kutatásomban ezt a kategóriát a gazdasági jellegtől elvonatkoztatva vizsgáltam, hiszen a következmény frame így is jól körülírható értelmezési keret. Az *emberi vonatkozás (human interest) frame* érzelmi oldalról közelít egy problémához; ebben a témában jellemzően úgy, hogy történeteken keresztül mutatja be, egy vagy több egyént miként érint a klímaváltozás. A *moralitás frame* vallásos vagy erkölcsi értékészlettel közelít egy problémához. Gyakran előíró jelleggel fogalmazza meg, hogy a társadalom tagjainak milyen elvek mentén kellene cselekedniük. Mivel az objektivitás újságírói követelményével ez nehezen egyeztethető össze, az ilyen üzeneteket a hírben megszólaltatottak közvetítik. A *konfliktus frame* értelemszerűen különböző álláspontokat ütköztet, egyének vagy csoportok szembenállását mutatja be. A Valkenburg és Semetko által leírt kategóriák meghatározására egy kvantitatív kérdőívet dolgoztak ki, eldöntendő kérdésekkel, amelyet én is használtam.

2.2. Narratíva-hírtörténetek

Katherine McComas és James Shanahan (1999) narratívaelemzése szerint az emberek narratívák segítségével fésülük össze megfigyeléseik fragmentumait, ezáltal hozva létre a valóság egy konszenzusos struktúráját. A hírmédiában is újra konstruálódik egy valóság(értelmezés), amikor egy narratívára fűzik fel a hírek szereplőit, helyszíneit és eseményeit.

Wozniak a narráció elemzése során három elemet kutat: mennyire erős egy narratíva jelenléte, milyen tipikus narratív műfajhoz tartozik az adott történet, és mely kategóriába sorolhatók a hírben megjelenő szereplők a klasszikus narratíva szerepek közül.

A narratíva mint retorikai struktúra jelenlétét jelzi a dramaturgia (egy klasszikus történetnek van eleje, közepe és vége), az emocionalizáció (információk érzelmi oldalról történő megközelítése), a megszemélyesítés és a fikcionalizáció. A narratív műfajok meghatározása során négy jellemző kategóriát különböztethetünk meg (Smith 2015): ezek a *hétköznapi* („business as usual”), a *tragikus* (amikor az emberi erőfeszítések kudarcot valósítanak), a *romantikus* (amikor egy hős karakter oldja meg a problémát), valamint az *apokaliptikus* (amikor egy globális válságot kell kezelni).

2.3. Vizuális tartalomelemzés

A klímaváltozás absztrakt és komplex témájának mediatiszációja során a vizuális tartalmak különösen hatékonyan közvetíthetnek jelentéseket a hírfogyasztóknak. A képek erős érzelmeket ébresztenek, és közelebb hozzák a témát az olvasóhoz. Míg a kognitív feldolgozás racionális, analitikus és logikus, addig az élményalapú feldolgozás holisztikus, gyors, intuitív és érzelmi töltetű. Anthony Leiserowitz (2006) szerint a vizuális tartalmak befogadása ezen az élményalapú feldolgozáson keresztül zajlik. Ez határozza meg, milyen érzésekkel viszonyulunk a klímaváltozáshoz. Ezért érdemes külön foglalkozni azzal, milyen a kép és szöveg viszonya. A hírekben megjelenő vizuális elemek illusztrációul szolgálnak a szöveges tartalomhoz, vagy önállóan tartalmakként jelennek meg – például képgalériák formájában. Amennyire fontos, hogy kik szólalnak meg a szövegekben, ugyanolyan jelentőséggel bír, hogy kiket ábrázolnak a cikkek képei (Gayer 1997). Egy angolszász hírmédiát vizsgáló, 2012-es nemzetközi összehasonlító kutatás megállapításai szerint a klímaváltozást illusztráló képek a sajtóban jellemzően érzelmi- és földrajzilag is távoli jelenségként ábrázolják az éghajlatváltozást, amit személyi szinten a leggyakrabban politikusok portréival illusztrálnak (O'Neill et al. 2013).

3. A kutatás tárgya: Covering Climate Now az Indexen

Értelmezési keret, narratíva és vizuális tartalom hármasszögével dolgoztam fel tehát az Index Covering Climate Now-hoz (a továbbiakban: CCN) kapcsolódó anyagait. Összesen 32 CCN-es anyag született, amelyből egy videó, egy podcast és egy képgaléria, 16 nagyobb lélegzetvételi elemzés, illetve riport, 13 pedig rövidebb, a témához néha csak lazán kapcsolódó szöveg. A Covering Climate Now olyan nemzetközi média együttműködés, amelyet a The Nation és a Columbia Journalism Review indított, és amelyhez több mint 250 sajtóorgánium csatlakozott. Az együttműködés célja az, hogy a New York-i klímakonferenciát megelőző hétben minél nagyobb figyelmet kapjon a médiában a klímaváltozás. Az Indexet azért választottam, mert ez a legolvasottabb magyar hírportál. Tömegmédiaként viselkedik abban az értelemben, hogy igényt támaszt a közhatalom ellenőrzésére, ingyenes online hírportálként azonban a közönségmaximalizálás elve a bulvárosodás felé is hajtja (Bodoky 2005).

Az Index maga is explicit módon viszonyul a klímaváltozással kapcsolatos felelősségvállaláshoz. 2019 júniusában elindult a Zöld Index, amelynek három mondatos bemutatkozása egyértelműen nyilatkozik a jövő generációk iránti felelősségről; ezt nem egyedül vállalja, hanem olvasóinak is felajánlja a csatlakozás lehetőségét a Facebook-on: „Ha te is fontosnak tartod, hogy azoknak is élhető bolygójuk legyen, akik ma születnek, csatlakozz hozzánk a Zöld Indexen.” Erről az individualizált felelősségvállalásról és a választások zöld identitást képző jellegéről még lesz szó a későbbiekben.

4. A kutatás eredményei

4.1. Framing : Felelősök és következmények, valamint Magyarország konfliktusai

A kutatás eredményei szerint a *felelősség* és a *konzekvencia* frame a leggyakoribb. A két értelmezési keret azonban gyakran együtt jelenik meg, ahogyan ez egy korábbi holland és francia mintát összehasonlító kutatás is kimutatta (Dirikx & Gelders 2010).

A *felelősség* értelmezési keretben az adott probléma kialakulásáért a hatalom (kormányzat) vagy emberek egy csoportja, esetleg egy egyén a felelős. Az Indexen megjelent tartalmakban a felelős a leggyakrabban (kilenc esetből hatszor) az emberiség maga, és nem pusztán emberek egy csoportja. Ezzel az indexes hírek narratívája az antropocén megközelítéshez húz, akarva-akaratlanul. Az antropocén narratívában a fosszilis tüzelőanyagok égetése miatt az emberiség mint faj tehető felelőssé a klímaváltozásért:

Már most is elszenvedjük az ember okozta éghajlati káosz némely következményét.

A civilizációs felelősséget tehát a döntő többség Magyarországon elismeri.¹

A klímaváltozásért felelős humán kibocsátás.²

Összességében kimondhatjuk tehát tudományos ismereteink alapján, hogy az elmúlt 150 év felmelegedésének okozója 100 százalékban az emberi tevékenység.³

Ezt a megközelítést azonban rengeteg kritika éri ökomarxista gondolkodók részéről (Jason W. Moore, John Bellamy Foster, Paul Burkett). Egyrészt azért, mert az üvegházhatású gázok kibocsátásában korántsem egyenlő módon osztoznak az emberek: a fejlett országok kibocsátása sokszorosa a perifériás és a félperifériás országokénak. Másrészt pedig az antropocén felfogás azzal, hogy a felelősséget az emberiség egészére egyformán terheli, egyúttal elkerülhetetlennek és az emberi természetből fakadónak állítja be a klímaváltozást. Ez a pragmatikus felfogás nem pusztán tudományosan elhibázott, de a cselekvést is bénítja (Malm 2013). Az antropocén narratíva kritikussai a kapitalocén megközelítés mellett érvelnek, amely a klímaváltozást nem az emberi természetből vezeti le, hanem a kapitalizmus nemcsak embert, hanem természetet is kizsákmányoló tőkefelhalmozó logikájából eredezteti. A kapitalocén fogalmát Anders Malm vezette be, de az ökomarxista gondolkodók közül sokan osztják nézeteit. A kapitalocén narratíva értelmében a jelenlegi ökológiai válság szerves részét képezik az emberek közötti egyenlőtlenségek, nemcsak a bolygó ember által történő kizsákmányolása.

4.1.1. Lokális és transzlokális szint

Érdekes ugyanakkor, hogy bár a vizsgált mintában a leggyakrabban az áll, hogy az emberiség egésze tehető felelőssé a klímaváltozásért, ugyanazokban a cikkekben a probléma enyhítéséért vagy megoldásáért valamely politikai cselekvőre terhelik a felelősséget. Az ökológiai válság megoldását a technológiára bízó úgynevezett „techoptimistákkal” leszámoló cikk az emberiség kumulatív széndioxid-kibocsátásáról festett sötét kép után

1 Kolozsi Ádám, Szémann Tamás: A magyarok nagy többsége szerint sokkal többet kellene foglalkozni a klímaváltozással, index.hu, 2019. IX. 16., https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatossag_szorongas_klimavaltozas_indexes_kerdoiv_zavec_zkozvelemenykutatas/.

2 Kolozsi Ádám: Az emberi szennyezés miatt egyre zöldebb a Föld, index.hu, 2019. IX. 20., https://index.hu/tudomany/til/2019/09/20/kizoldul_a_fold_klimavaltozas_novenyek_szen-dioxid_biomassza/.

3 Körömi Csongor: Öt tévhit a klímaváltozásról, amit most megcáfolunk, index.hu, 2019. IX. 16., https://index.hu/techtud/2019/09/16/ot_tevhit_klimavaltozas_cafolat_klima_covering_climate_now/.

az Egyesült Államok, Kína és az Európai Unió kibocsátás csökkentő törekvéseit és azok kudarcait veszi lajstromba. Ebben a hármásban a Trump-éra USA-ja a „környezeti vandalizmus”-sal van azonosítva, Kína energiapolitikája még akkor is „agresszív”, amikor a kibocsátás csökkentésére törekszik, míg az Európai Unióra a jóval pozitívabb „dekarbonizáció iránt elkötelezett” szerep jut, holott – mint írják – mindhárom állam, illetve államokat tömörítő szervezet kibocsátási szintje nőtt az elmúlt években.⁴

Magyarországgal hat anyagban foglalkoznak (ez a vizsgált minta kevesebb mint ötöde), és ezek – egy kivételtől eltekintve – mind a *felelősség* frame-be illeszkednek. A Magyarországot érintő anyagokban az is közös, hogy a *konfliktus* frame-be is éppúgy beletartoznak, mint a felelősséget kutatóba.

Ennek egyik oka az, hogy Magyarország felelősségét rendszerint más országokhoz (a nagy szennyezőkhöz) vagy az EU-hoz viszonyítva határozzák meg. Az Áder János New York-i klímacsúccsal kapcsolatos nyilatkozataiból szemezgető cikk például átveszi a köztársasági elnök relativizáló narratíváját: „Magyarországon az egy főre eső kibocsátás bőven az EU-átlag alatt van, a német kétszerese, az amerikai pedig három és félszerese a magyarnak.”⁵ A „Klímaküzdelem a szénfüggöny túloldalán” beszédes cím, és valóban Kelet- és Nyugat-Európa összehasonlításáról szól klímavédelmi szempontból. Ebben a V4-ek vagyunk „mi”, és Nyugat Európa „ők”. Az összehasonlításban minden szempontból alulmaradunk. A cikk szerint az egyéneket sem érdekli annyira a klímaváltozás ebben a régióban, de a politikusok sem tulajdonítanak ennek különösebb jelentőséget: „...a V4 országai nemcsak uniós szinten, de saját országaikban sem tartják annyira fontosnak a környezeti, éghajlati és energia kérdéseket, mint a nyugati és északi tagállamok lakói.” A felelősséget ez az írás helyi szinten a kormányra terheli, amely a rezsi-csökkentésből húzott politikai hasznot, ahelyett, hogy modernizálta volna az energiaiparunkat (amely ismét a nyugat-európai államok teljesítményével összevetve nagyon alacsony hatékonyságú). A klímaváltozás elleni hatékony fellépés okai történelmi és politikaiak, a felelősség a kormányokat terheli:

Kelet-Európában a klímaváltozás elleni küzdelmet megakasztja egy pillanatnyilag fontosabb politikai ügy: a rezsiárak alacsonyán tartása.

Ezekben az országokban a politika gyakran abszurd bürokratikus akadályokat gördít a megújuló energia fejlesztése elé.

A *konfliktus* frame és a *felelősség* frame korrelálásának másik oka az, hogy a Magyarországot is érintő anyagok nagyon átpolitizáltak. Ezt jól illusztrálják már a címválasztások is, például: „Komoly gondot okozhat még Orbánéknak a klímaváltozás”,⁶ „Áder a klímakatasztrófáról: ne tévesszünk mértéket”. A politikai felelősséget pedig gyakran a korábbi kormányokkal vagy az ellenzékkel szembeállítva határozzák meg. Az átpolitizált cikkekben a konfliktus másik forrása jellemzően a tudomány képviselői és a kormány gyakori szembenállása vagy szembeállítása. A „Szénfüggöny túloldalán” című cikkben egy környezetvédelmi intézet kutató munkatársát idézik, aki a kormány szemére veti, hogy politikai haszonlesés miatt „ma nagyjából az az uralkodó diskurzus, hogy a megújuló energiaforrások költségesek, megbízhatatlanok és nem hatékonyak”.⁷ A malária közép-európai és azon belül is magyarországi újraterjedésével foglalkozó hosszú cikkben külön kitérnek arra, hogy a problémával foglalkozó kutatókat nem veszik komolyan a döntéshozók, ami miatt sokan fel is mondanak:

4 Kolozsi Ádám: Nincs B-terv az éghajlatválság megoldására, index.hu, 2019. IX. 17., https://index.hu/techtud/2019/09/17/geomernokseg_szen-dioxid-eltavolitas_albedo_klimahekkeles_dekarbonizacio/.

5 Szalma Baksi Ferenc: Áder a klímakatasztrófáról: Ne tévesszünk mértéket! index.hu, 2019. IX. 20., https://index.hu/belfold/2019/09/20/ader_janos_koztarsasagi_elnok_klimakatasztrofa_ensz_klimacsucs/.

6 Csurgó Dénes, Fábán Tamás: Komoly gondot okozhat még Orbánéknak a klímaváltozás, index.hu, 2019. IX.17., https://index.hu/gazdasag/2019/09/17/komoly_gondot_ozokozhat_meg_orbaneknak_a_klimavaltozas/.

7 Fábán Tamás: Klímaküzdelem a szénfüggöny túloldalán, index.hu, 2019. IX. 15., https://index.hu/belfold/2019/09/15/klimalvaltozas_v4_szen_energia_dekarbonizacio/.

Many participants are upset with policymakers because they do not take their opinions and findings into consideration when making decisions. ... they felt their profession becoming hopeless and futile, without prospects.⁸

Ez a cikk rímel arra a Guardiantól átvett írásra, amely a klímakutatók ellehetetlenítését mutatja be Donald Trump elnöksége alatt „Trump szájkosarat tett a klímakutatókra címmel”. Ebben a tudomány képviselői egyértelműen szembe vannak állítva a kormányzattal: „Soha nem volt ennyire semmibe véve a tudomány, amivel mostanra az állam egyetlen célja a vállalatok profitjának maximalizálása lett.”⁹

4.1.2. Az egyéni felelősség szintje

Ahogy az ökológiai problémák egyre inkább globális jellegűvé válnak, a kezelésükhöz is szélesebb eszköztárra van szükség. A klímaváltozás olyan összetett és határokon átívelő probléma, amelynek kezelésében bár továbbra is meghatározó szerep jut az egyes államoknak, a nemzetek feletti szerződések és az egyes egyének felelőssége egyre hangsúlyosabb (lásd például Olausson 2011).

A vizsgált médiás anyagokban az egyén felelőssége távoli országok katasztrófahelyzeteiben kap szerepet. A „Fokvárosi vízhiányról” szóló cikkben a lakosok egy sor gyakorlati teendőjét, illetve teendőinek korlátozását mutatják be:

Sokan elkezdtek lavórban zuhanyozni, újrahasznosították a vizet, kézzel mostak, napi egyszer húzták le a vécét. Mint akkor nyilatkozó lakosok elmondták, a mosatlan haj a társadalmi felelősségvállalás jelképe volt.¹⁰

Az indiai Csennai vízhiánnyal vívott küzdelmeit bemutató videóban az egyén szerepe már nem a felelősségvállalás, hanem a következmények kényszerű viselése:

A család egy részének folyamatosan otthon kell lenni és figyelni, hogy mikor jönnek [a vízszállító autók], hogy kirohanhassanak a kannáikkal és megtölthessék azokat.¹¹

Az utóbbi két anyag egyébként nemcsak a *konzekvencia* és a *felelősség*, hanem a *személyes vonatkozás* frame-be is illeszkedik: a szereplők személyes életébe nyújt betekintést, és erősen hat a médiafogyasztók érzelmeire. A személyes értelmezési keret a klímaváltozás következményeiről szóló cikkekben és a klímakutatók politikusokkal vívott harcait bemutató anyagokban figyelhető meg a verbalitás szintjén (a vizuális tartalmaknál ebben van eltérés, amint azt később látni fogjuk). Jól jelzi ezt, hogy az összes anyagban megszólaltatott szereplők között elsősorban többségben vannak a mérnökök, a klímakutatók, a tudósok (21-en), őket pedig messze lemaradva követik a politikusok (6 megszólaló), míg a civil lakosságot mindössze kétszer szólaltatják meg, épp a fent említett anyagokban.

8 „Sok résztvevő [kutató] elégedetlen a döntéshozókkal, mivel nem véleményüket és kutatási eredményeiket nem veszik figyelembe a döntéshozáskor... úgy érzik szakmájuk kiüresedik, helyzetük kilátástalanná és reménytelenné vált.” Érdekes egyébként, hogy éppen ez a kelet-európai fókuszú cikk az egyetlen a vizsgált mintában, amely csak angolul jelent meg. Molnár Csaba, Világi Máté: Malaria is back and it's knocking on the doors of Central Europe, index.hu, 2019. IX. 18., https://index.hu/english/2019/09/18/malaria_is_back_in_hungary_and_our_mosquitoes_can_spread_it_too/.

9 Körömi Csongor: Trump szájkosarat tett a klímakutatókra, index.hu, 2019. IX. 20. https://index.hu/kulfold/2019/09/20/trump_kormanyzat_klima_kutato_k_elhallgattatas_szajkosar_klimavaltozas_covering_climate_now/.

10 Iván András: Súlyos volt a helyzet, de végül elkerülték a vízármageddönt, index.hu, 2019. IX. 22., https://index.hu/kulfold/2019/09/22/fokvaros_vizhiany_megoldasok_viz_csennai_nulladik_nap/.

11 Földes András, Lengyel-Szabó Péter: Így néz ki a klímakatasztrófa testközelből, index.hu, 2019. IX. 16., https://index.hu/video/2019/09/16/klimavaltozas_india_csennai_vizhiany_monszun_vizszennyezés_klimakatasztrófa/.

Az egyén felelőssége – absztraktabb módon – előtérbe kerül helyi szinten is. Az Indexet olvasók felelőssége abban áll a szerkesztőség szerint, hogy ne dőljenek be a klímaváltozás emberi okait kétségbe vonóknak, és tudatos médiafogyasztók legyenek. A CCN-es anyagok több mint harmada foglalkozik azzal, hogy klímaváltozással kapcsolatos tévhiteket oszlasson el vagy cáfoljon meg. Ezek közül az egyéni felelősséget elsősorban azok a cikkek helyezik előtérbe, amelyek interaktusba igyekeznek lépni az olvasókkal. Ilyen például az Index által végeztetett közvélemény-kutatás eredményeinek ismertetése és az olvasók klímaváltozással kapcsolatos tudását „felmérő” teszt. A közvélemény-kutatásban kifejezetten hangsúlyos szerepet kap a felelősségvállalás, és a többi CCN-es anyaghoz képest árnyaltabban viszonyulnak ehhez a kérdéshez. Arra a kérdésre például, hogy kinek kellene többet tennie a klímaváltozás ellen és a környezet védelmében, hatféle válasz volt adható. Külön kategóriába kerültek a nagyvállalatok, a fejlett és a szegény országok, valamint a fogyasztók. Az utóbbiaknak a lehetséges klímavédelemmel kapcsolatos feladatai külön kérdést kaptak. Itt figyelmet érdemel a szóhasználat: „Mit tehet a fogyasztó?” – akit tehát nem a semlegesebb egyén vagy egyes ember szavakkal illetnek, hanem egy bizonyos cselekedetével, a fogyasztással azonosítanak. Erre a kérdésre a lehetséges válaszok jellemzően valamilyen anyagi típusú áldozatot foglalnak magukban, például: „Hajlandó lennék többet fizetni a termékekért, ha biztosan tudnám, hogy környezetkímélő módon gyártották őket.” Ez a válaszlehetőség a fogyasztási szokások átalakítását jelenti egy költségesebb, ám környezetkímélőbb módon, míg a fogyasztás visszafogása nem szerepel opcióként. A „Mennyire érzi úgy, hogy önnek is van személyes felelőssége a klímaváltozás mérséklésében?” és a „Személyesen tesz valamit a klímaváltozás ellen?” kérdések már a fogyasztás vonzatai nélkül irányulnak célzottan az egyéni felelősség kérdéseire, ezekre azonban már nincsenek előre megadott válaszlehetőségek.

Az olvasók klímaváltozással kapcsolatos ismereteit felmérő tesztnek kimondottan az a célja, hogy kiderítse, mennyire figyeltek a CCN hetében. A kérdések az egyes cikkekre vonatkoznak, és a végeredmény értékelése során a jól teljesítő olvasót megdicsérik, amiért „nem dől be minden konteónak”.¹²

Helyi szinten ennek következtében az egyén felelőssége a tudatos fogyasztás, az okos választás. Az egyén szabadsága a választás szabadsága, amely a kapitalizmus fő értékei közé tartozik. Azzal, hogy individualizált, szabad akaratukat választásokon keresztül gyakorló aktorokként közelítik meg az olvasót, a felelősséget is individualizálják. Ez az individualizált felelősség és szabadság, amely az egyénre testálódik, Ulrich Becknél (2002) az *intézményesített individualizáció*, és szorosan kapcsolódik a (zöld) kormányozhatóság fogalmához. Míg korábban a kormányzás a kötelesség, az engedelmesség és a szolgálat fogalmához kötődött, ma már sokkal inkább a fogyasztáshoz, a választáshoz és az életmódhoz (Sonyerd & Uggla 2015). Ez az egyén részéről egyfajta önszabályozást eredményez, ami egy paradox helyzetet jelent: az egyénnek szabadságában áll tanácsokat és előírásokat megfogadni vagy elutasítani, a kormányzás ezen új fajtája azonban annyira sporadikusan és láten sen jelenik meg, hogy a legtöbb fogyasztó nem is éli meg úgy, hogy irányítják. Ilyen irányító tényező lehet a hírmédia is: közvetíthet olyan normatív üzeneteket, amelyek az egyes embert a klímaváltozás káros hatásainak csökkentésében felelős és hatalommal bíró individuumként kezeli. Az indexes anyagok itt vizsgált mintájában is megjelenik ez a fent említett példákban, de még erősebben jelenik meg a Zöld Index közösségi médiás felületén.

4.2. Narratíva: alarmista didaktika

Térjünk rá a korpusz vizsgálatának második módszerére, a narratívaelemzésre. A klímaváltozással kapcsolatos kommunikáció az 1990-es években még a leginkább arról szólt, hogy létezik-e egyáltalán klímaváltozás, és ha igen, akkor mennyiben része ez a természetes folyamatoknak. Mára tudományos konszenzus van abban, hogy a klímaváltozás létezik, és kialakulásában jelentős szerepük van az ember által égetett fosszilis üzemanyagoknak. Mégis a CCN-es hazai médiában nagy hangsúlyt fektetnek a klímaszkeptikusok érveinek cáfolatára, a klímaváltozás tényének elfogadtatására (példa erre az „Öt tévhit a klímaváltozásról, amit most megcáfolunk” című cikk).

12 Marczisovszky Márton: Mennyit tud a klímaváltozásról? index.hu, 2019. IX. 21., https://index.hu/techtud/2019/09/21/mennyit_tudsz_klimavaltozasrol_kviz/.

Megfigyelhető egy erős nevelési szándék is: az átlagember, a közösségi médiából tájékozódó laikus szkepszi-sének felszámolása; vele szemben igyekeznek a tudomány erejét felvonultatni:

Ezek a mítoszok [a klímaváltozás tagadása] jobb esetben hírhamisításokon, rosszabb esetben kész hazugságokon alapulnak, egy átlagos ember viszont könnyen bedőlhet nekik.¹³

A klímás ügyekben egyébként burjánzó áltudományos konteókkal szemben...¹⁴

A klímaváltozás tagadása mögött nincsen tudományos háttér.

A világ legnagyobb tudású szakemberei több mint húsz nemzetközi központban építik fel és futtatják le a kódsorok millióiból álló éghajlati modelleket.¹⁵

A média mint közvetítő szerepel a tudományos eredmények és az átlagember (vagyis az olvasó) között. Ezt jól illusztrálják a „Ma is tanultam valamit” rovatba írt cikkek, amelyek a vizsgált anyagok csaknem ötödét teszik ki. Ezekben a kicsit didaktikus anyagokban gyakori a klímaszkeptikus és a klímakonteós elnevezés, amely utóbbi már szóhasználatában nevetségessé teszi a jelenséget. Kedvelt retorikai elemük ezeknek a cikkeknek, hogy a klímaváltozást tagadók vélt vagy valós érveit idézik, ezzel egy erősebb oppozíciós helyzetet teremtve, amelyben az olvasó és a szerző egy oldalon áll és fiktív vitába bonyolódik, amely vitát tudományos tények és szakértők segítségével nyernek meg:

A klímaszkeptikusok előszeretettel kapják fel az őstörténeti korokban ... jellemző magas szén-dioxid-szintet mint bizonyítékot arra, hogy lám-lám, mégsem az ember befolyásolja az éghajlat változását.¹⁶

Valószínűleg már ön is találkozott vele a közösségi médiában, klímaszkeptikus posztokban, kommentekben, talán még a tudósmaffiát és a velük összefonódott médiát leleplező képpárost is látta a Time magazin címlapjaival.¹⁷

Ezekben a cikkekben különösen magas arányban szólalnak meg a tudományos szakértők: geomérnökök, klímakutatók, geofizikusok stb. Gyakori az átlagolvasó számára valószínűleg idegen tudományos szavak, szakkifejezések használata is – persze nem olyan mértékben, hogy az ellehetetlenítse a megértést (például „szeizmikus tomográfia”, „passzív mikrohullámú távérzékelés”, „szénháztartás”, „galaktikus kozmikus sugárzás”, „napfolt-tevékenység”, „műholdas szenzorok”). Visszatérőek a didaktikus narratív elemek:

De először tegyük tisztába, miről is van szó, hogy aztán érthető legyen.¹⁸

Emlékeznek még a...?

13 Lásd a 3. lábjegyzet.

14 Lásd. a 2. lábjegyzet.

15 Lásd a 3. lábjegyzet.

16 Munk Veronika: A dínók idejében magasabb volt a szén-dioxid szint, mint most, index.hu, 2019.IX.19., https://index.hu/tudomany/til/2019/09/19/a_dinok_idejeben_magasabb_volt_a_szen-dioxid-szint_mint_most/.

17 Hanula Zsolt: Tényleg ugyanazok a tudósok riogatnak a felmelegedéssel, akik a 70-es években jégkorszakot jósoltak? index.hu, 2019.IX. 18., https://index.hu/tudomany/til/2019/09/18/70-es_evok_jegkorszak_joslat_lehules_klimaszkeptikus_hoax_felmelegedes_klimavaltozas/.

18 Index: Nagyon nem mindegy, hogy 1,5 vagy 2°C, index.hu, 2019.IX.24. https://index.hu/techtud/2019/09/24/globalis_felmelegedes_masfel_fok_klimavaltozas_ipcc_parizsi_megallapodas/.

A legtöbbben erre gondolnak, pedig nem...

Nehéz nem azonnal az atombombára asszociálni, de ez tévút.¹⁹

A CCN-es cikkekre jellemző a tragikus és az apokaliptikus narratíva, ami a klímaváltozás nemzetközi média-reprezentációjáról is elmondható (Schaefer et al. 2016). Ezekben a narratívátípusokban az emberi erőfeszítések rendre hiábavalónak bizonyulnak vagy leküzdhetetlen akadályokba ütköznek, és a bolygó egészének sorsa forog kockán. Ennek megfelelően előtérbe kerülnek az érzelmekre ható, erősen negatív kifejezések. Ilyen egyebek között az „éghajlati vészhelyzet”, a „vízarmageddon”, a „klímakatasztrófa”, a „klímapara”. Gyakoriak a többes szám első személyű, aggasztó kijelentések:

Ma éghajlati veszélyhelyzettel állunk szemben.²⁰

Ne köntörfalazzunk: ... NAGY BAJBAN VAGYUNK.²¹

Az alarmista retorikát húzzák alá az idő végeességére utaló elemek is:

...a klímaváltozás kapcsán nagyon is itt az idő a pánikra.

A projekt reményt ad a helyieknek, de kérdés, hogy mennyi idejük maradt még cselekedni.²²

Nincs vesztegetnivaló időnk.²³

A tragikus narratívák egyetlen ellenpontja és egyben a *személyes vonatkozás* frame egyik legerősebb példája a Greta Thunberg-ről írt, a „hős útja” narratíva²⁴ jegyében született hosszú cikk. Greta Thunberg idén a klímaváltozás médiareprezentációjában megkerülhetetlen, és ez a CCN-es mintában sincs másképp. A jelenség hosszabb elemzése nem tárgya ennek az írásnak, annyiban azonban mindenképp ide tartozik, hogy Thunberg egyebet sem tesz, mint felelősségre von. A klímaváltozás elleni küzdelemnek korábban nem volt arca, most megszemélyesíti egy gyermek, aki a jövő generációk iránti felelősség vállalásának a szimbóluma is. Ezt a cikk címe is alátámasztja: „Bárkinek beszél, hogy ne szarjon a jövőjére.”²⁵

4.3. Vizuális tartalmak: Viszlát jegesmedvék, szervusztok meg nem születettek!

A jövő generációk iránti felelősség vállalását hangsúlyozzák akarva-akaratlanul a képi anyagok is. Összesen száz-három kép és három videós anyag jelent meg a vizsgált mintában, a mozgóképes anyagokból azonban csak egy készült a CCN apropóján. Ezekből egyértelmű, hogy a jegesmedvéknek a klímaváltozás illusztrálásában játszott

19 Hanula Zsolt: Miért volt globális lehűlés a 2. világháború után? index.hu, 2019. IX. 15., https://index.hu/tudomany/til/2019/09/15/globalis_lehules_a_2._vilaghaboru_utan_klima_klimavaltozas_atombomba_savas_eso_ken-dioxid_hibas_meres/.

20 Lásd a 3. lábjegyzet.

21 Lásd a 4. lábjegyzet.

22 Bolcsó Dániel: Afrikában épp zajlik minden idők legnagyobb zöldprojektje, index.hu, 2019. IX. 22. https://index.hu/tudomany/til/2019/09/22/afrika_nagy_zold_fal_szahara_sivatag_elsivagasodas_szahil_ov_foldmuveles_kornyezetvedelem_klimavaltozas/.

23 Lásd a 11. lábjegyzet.

24 Joseph Campbell (1949) a *The hero with a thousand faces* (Az ezerarcú hős) című munkájában a hős útjaként írja le a különböző kultúrák mítoszaiban közös vonásként feltárt archetipikus hős kalandjainak főbb állomásait. Ezek közül több megfigyelhető a Greta Thunberg életéről és tevékenységéről írt cikkben, például: „kalandra hívás”, „az első küszöb átlépése”, a „próbatételek útja” stb.

25 Janecskó Kata: Bárkinek beszél, hogy ne szarjon már a jövőjére, index.hu, 2019. IX.18. https://index.hu/kulfold/2019/09/18/greta_thunberg_a_sved_lany_a_klimavaltozas_ellen_zold_portre_jelenseg/.

főszerepe lejárt. A százhárom képből mindössze egy ábrázol állatot, az is egy varjú, amely a kárhozát szimbólumaként áll egy szmogos autópálya fölötti felüljárón. Hatvanöt kép ábrázol embereket, ebből harminchárom tüntető embereket. A megjelenített tüntetők harminchárom esetből harmincegyben diákok. A Fridays for Future és a Globális Klímasztrájk szervezői zömében diákok, így érthető ennek a korosztálynak a felülreprezentáltsága. A tüntetők képeivel ugyanakkor gyakran illusztráltak olyan cikkeket is, amelyek nem az utcai felvonulásokról szóltak. Ellentmondásos, hogy míg a képeken nagy számban jelennek meg diákok, a klímátüntetések résztvevői és szervezői egy cikkben sem kapnak szót, mint ahogy a tüntetésekről szóló beszámolók is a képgalériák elé írt pár mondatos összefoglalókra szorítkoznak.

A klímaváltozás vizuális ábrázolása személyesebb lett tehát, ami épp ellentétes egy nagy, a klímaváltozás vizuális reprezentációját elemző, néhány évvel korábbi kutatás eredményével. Ebben még arra jutottak, hogy a képek átpolitizált, absztrakt és távoli jelenségként ábrázolják a klímaváltozást (O' Neill et al. 2013). Ez az új személyesség testközelbe hozza a klímaváltozást, amire a folyamatosan növekedő médiafigyelemnek valószínűleg szüksége is volt. Ezt a bonyolult, absztrakt, globális és eredetileg elsősorban a tudományhoz köthető jelenséget nehéz volna személyes történetek és érzelmeket megmozgató narratívák nélkül folyamatosan napirenden tartani. Saffron J. O'Neill és kutatótársai eredményeitől annyiban is eltér a CCN-es képanyag, hogy mindössze hét esetben ábrázol politikusokat.

A jegesmedvék és a politikusok ugyan visszaszorultak, de bizonyos stabil képkapcsolatok megmaradtak a klímaváltozás témakörében. Ilyen a felülnézeti kép a kiszáradt talajról, a zöldellő fa a sivár tájban és az erdőirtás határvonala. Az alarmista retorikát egyébként az alapvetően pusztán illusztrációjelleggel a cikkekhez adott képek is erősítik. Ilyenek a mikroorganizmusok petricsészében, az MR-felvétel a tüdőről és a vírus mikroszkóp alatt. A legerősebb azonban mind közül a malária terjedéséről szóló cikkben egy szúnyogirtó ember képe, akit hátulról látunk egy mocsaras területen, tetőtől-talpig a katasztrófafilmekből, illetve a Helyszínelők-típusú sorozatokból ismerős fehér műanyag védőfelszerelésben permetezni.

5. Összegzés

Láthatjuk tehát, hogy a felelősségtulajdonítás központi elemük a klímaváltozással kapcsolatos anyagoknak. A vizsgált mintában a klímaváltozásért általánosságban az emberi civilizációt okolják, ezzel az antropocén narratívát részesítve előnyben. A káros következmények enyhítéséért, illetve elkerüléséért elsősorban a politikai aktorokat teszik felelőssé. Az átpolitizáltság és a konfliktusok előtérbe helyezése különösen erőteljes a Magyarországot is érintő hírekben. Megjelent ugyanakkor a felelősségvállalás egyéni szintje is; ez a tudatos fogyasztót, a (zöld) kormányozhatóság alanyát helyezi előtérbe. Az elemzés eredményeit egy normatív keretbe helyezve megállapíthatjuk, hogy mivel az ipari kibocsátók, a nagyvállalatok, vagyis általában a piaci szereplők felelősségét csak elvétve érintik a CCN-es sajtóban, az Index tulajdonképpen a neoliberalis hegemoniába simul bele. A klímaváltozással kapcsolatos médiareprezentációk framingvizsgálata során fontos az adott médium politikai, társadalmi, gazdasági beágyazottságának, tehát a kontextusának megismerése (Schaefer et al, 2016), mivel a frame-ek lenyomatai a hatalmi struktúráknak.

Itt érdemes talán felidézni, hogy az Index ingyenes hírportál, amely bevételeit a hirdetési felületeiből szerzi. Alapvetően reklámbevételekből finanszírozott médiumként – mint látjuk – csak ritkán érinti kritikával a kapitalizmus nagytőkés szereplőit. Nemcsak az ipar szereplőinek felelősségét érintő kérdések, hanem a centrum–periféria-viszonyok világrendszer-szemléletű összefüggéseinek elemzése sem része a vizsgált tartalmaknak. Ennek oka lehet az is, hogy online hírportálként az Index egyszerre képviseli a minőségi újságírást, míg piaci kényszertől hajtva ugyanakkor a közönségmaximalizálás érdekében bulvárosabb, mennyiség-növelő „töltelék anyagok” is megjelennek rajta. Rendszerszintű összefüggések feltárására a nagyobb lélegzetvételű riportokban kerül (elvétve) sor.

Érdekes, hogy a klímaváltozásra irányuló médiafigyelem erősödésével maga a médium is hangsúlyozza önnön felelősségvállalását, és szolgálati közleményekben ad hangot saját szerepének, ezzel explicit módon is aktorként definiálva magát a klímaváltozással kapcsolatos diskurzus alakításában.

A klímaváltozás hazai médiareprezentációjának vizsgálata során – figyelembe véve az itt vizsgált minta kis méretét és a magyar médiapiac polarizáltságát – mindenképpen érdemes lenne átfogóbb, több médiumot és nagyobb mintát vizsgáló összehasonlító kutatásokat folytatni, illetve figyelmet fordítani a médiumok közösségi oldalaira is, ahol a felelősségtulajdonítási sémák várhatóan egészen más képet mutatnak.

Irodalom

- Anderson, Alison (1997): News and the social construction of the environment. In: Alison Anderson: *Media, Culture and the Environment*, pp. 107–135. London & New York: Routledge.
- Bajomi-Lázár Péter (2017): Manipulál-e a média? *Médiakutató*, 18. évf. 4. sz. 61–79. o.
- Beck, Ulrich (2002/2003): *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest: Századvég.
- Berglez, Peter & Ulrika Olausson (2014): The Post-Political Condition of Climate Change: An Ideology Approach. *Capitalism Nature Socialism*, vol. 25, no. 1, pp. 54–71.
- Bodoky Tamás (2005): A hírportál mint tömegmédium. *Médiakutató*, 6. évf. 2. sz. 67–82. o.
- Boykoff, Maxwell T. (2008): Lost in Translation? United States television news coverage of anthropogenic climate change, 1995–2004. *Climatic Change*, vol. 86, pp. 1–11.
- Boykoff, Maxwell T. (2011): Who speaks for the climate? Making sense of media reporting on climate change. *International Journal of Public Opinion Research*, vol. 24, no. 4, pp. 546–550.
- Boykoff, Maxwell T. & Jules M. Boykoff (2007): Climate Change and Journalistic Norms. A case-study of US mass-media coverage. *Geoforum*, vol. 38, no. 6, pp. 1190–1204.
- Boykoff, Maxwell T. & S. Ravi Rajan (2007): Signals and noise. Mass-media coverage of climate change in the USA and the UK. *Viewpoint*, vol 8, no. 3, pp. 207–211.
- Campbell, Joseph ([1949] 2008): *The Hero with a Thousand Faces*. Novato: New World Library.
- Carvalho, Anabela (2005): “Governmentality” of climate change and the public sphere. In: *Scientific proofs and international justice: the future for scientific standards in global environmental protection and international trade*. Braga: Núcleo de Estudos em Sociologia, Universidade do Minho.
- Dirikx, Astrid & Dave Gelders (2010): To frame is to explain: A deductive frame-analysis of Dutch and French climate change coverage during the annual UN Conferences of the Parties. *Public Understanding of Science*, vol. 19, no. 6, pp. 732–742.
- Entman, Robert M. (1993): Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, vol. 43, no. 4, pp. 51–58.
- Feindt, Peter H. & Angela Oels (2005): Does discourse matter? Discourse analysis in environmental policy making. *Journal of Environmental Policy & Planning*, vol. 7, no. 3, pp. 161–173.
- Fløttum, Kjersti & Øyvind Gjerstad (2017): Narratives in climate change discourse. *WIREs Climate Change*, vol. 8, no. 1.
- Gayer Zoltán (1997): A híradó képi retorikájának néhány jellegzetessége. *Replika*, 26. évf. 6. sz. 69–80. o.
- Hammer Ferenc (2006): És akkor mi van?... Reprezentáció, klasszifikáció, praxis. In: Hammer Ferenc: *Közbeszéd és társadalmi igazságosság – A Fókusz szegénységábrázolásának értelmezése*, 117–150. o. Budapest: Gondolat.
- Havasmezői Gergely (2017): A digitális képek szerepe az online sajtószövegben. *Médiakutató*, 18. évf. 1–2. sz. 149–161. o.
- Koteyko, Nelya, Brigitte Nerlich & Iina Hellsten (2015): Climate Change Communication and the Internet: Challenges and Opportunities for Research. *Environmental Communication*, vol. 9, no. 2, pp. 149–152.
- Laksa, Unn (2014): National Discussions, Global Repercussions: Ethics in British Newspaper Coverage of Global Climate Negotiations. *Environmental Communication*, vol. 8, no. 3, pp. 368–387.
- Leiserowitz, Anthony (2006): Climate Change Risk Perception and Policy Preferences: The Role of Affect, Imagery, and Values. *Climatic Change*, vol. 77, pp. 45–72.
- Malm, Anders & Alf Hornborg (2013): Emberi tényező? Az antropocén narratíva kritikája. Ford. Csorba Géza & Nagy Klára. *Fordulat*, 25. sz. 5–13. o.

- McComas, Katherine & James Shanahan (1999): Telling Stories about Global Climate Change: Measuring the Impact of Narratives on Issue Cycles. *Communication Research*, vol. 26, no. 1.
- Metag, Julia, Tobias Füchslin & Mike S. Schäfer (2015): Global warming's five Germanys: A typology of Germans' views on climate change and patterns of media use and information. *Public Understanding of Science*, vol. 26, no. 4, pp. 434–451.
- Moore, Jason W. (2014): Az olcsó természet vége, avagy rájöttem, hogy nem kell félni „a” természetet, meg is lehet szeretni a kapitalizmus válságát. Ford. Tillmann Ármin. *Fordulat*, 25. sz. 17–54. o.
- Nisbet, Matthew C. (2009): Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, vol. 51, no. 2, pp. 12–23.
- Olausson, Ulrika (2009): Global warming—global responsibility? Media frames of collective action and scientific certainty. *Public Understanding of Science*, vol. 18, no. 4, pp. 421–436.
- Olausson, Ulrika (2011): “We’re the Ones to Blame”: Citizens’ Representations of Climate Change and the Role of the Media. *Environmental Communication*, vol. 5, no.3, pp. 281–299.
- O’Neill, Saffron J., Maxwell Boykoff, Simon Niemeyer & Sophie A. Day (2013): On the use of imagery for climate change engagement. *Global Environmental Change*, vol. 23, no. 2, pp. 413–421.
- Pyysiäinen, Jarkko, Darren Halpin & Andrew Guilfoyle (2017): Neoliberal governance and ‘responsibilization’ of agents: reassessing the mechanisms of responsibility-shift in neoliberal discursive environments. *Distinktion: Journal of Social Theory*, vol. 18, no. 2, pp. 215–235.
- Rose, Nikolas, Pat O’Malley & Mariana Valverde (2009): Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, vol. 2, no. 1, pp. 1–26.
- Schäfer, Mike S. (2012): Online communication on climate change and climate politics: a literature review. *WIREs Climate Change*, vol. 3, no. 6, pp. 527–543.
- Schäfer, Mike S. & Inga Schlichting (2014): Media Representations of Climate Change: A Meta-Analysis of the Research Field. *Environmental Communication*, vol. 8, no. 2, pp. 142–160.
- Schäfer, Mike S., Peter Berglez, Hartmut Wessler & Elisabeth Eide (2016): *Investigating mediated climate change communication: A best-practice guide*. Jönköping: Jönköping University, School of Education and Communication.
- Semetko, Holli A. & Patti M. Valkenburg (2000): Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication*, vol. 50, no. 2, pp. 93–110.
- Smith, Philip (2015): Narrating Global Warming. In: Smith, Philip & Nicholas Howe (eds.): *Climate Change as Social Drama: Global Warming in the Public Sphere*, pp. 50–70. Cambridge University Press.
- Soneryd, Linda & Ylva Ugglå (2015): Green governmentality and responsibilization: new forms of governance and responses to ‘consumer responsibility’. *Environmental Politics*, vol. 24, no. 6, pp. 913–931.
- Taddicken, Monika, Susann Kohout & Imke Hoppe (2019): How Aware Are Other Nations of Climate Change? Analyzing Germans’ Second-Order Climate Change Beliefs About Chinese, US American and German People. *Environmental Communication*, vol. 13, no. 8, pp. 1024–1040.
- Veszelszki Ágnes (2012): A digilektus beszélt nyelvi jellemzői. In: Bárdosi Vilmos (főszerk.): *Tanulmányok*, 399–417. o. Nyelvtudományi Doktori Iskola. Asteriskos 1. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar doktori iskolák tanulmányai. Budapest: ELTE BTK.
- Wozniak, Antal, Julia Lück & Hartmut Wessler (2015): Frames, Stories, and Images: The Advantages of a Multi-modal Approach in Comparative Media Content Research on Climate Change. *Environmental Communication*, vol. 9, no. 4, pp. 469–490.

Abstract in English

Verdure in identity, but loyal to the market: the ambiguous role of Index.hu. Responsibility attribution schemes in climate change covering news on the news site Index.hu

This study examines the responsibility attribution schemes that appear in climate change news on the online news site Index. The research is based on a combined method for the comprehensive examination of the media representation of climate change, specifically developed for the research of this topic by Antal Wozniak et al. (2015). This multimodal approach explores framing, narrative and visual content at the same time. The fundamentally qualitative approach was supplemented by a quantitative element when examining frames, which also follows the methodology of previous research (Smeteko & Valkenberg 2000, Dirikx & Gelders 2010). Index focused on climate change as part of its international media collaboration, Covering Climate Now, and published 31 relevant articles of different genres during the week before the New York climate summit. The findings of the research show that most of the articles held political actors responsible for managing the consequences of climate change, but the responsibility of the individual, whose primary task according to the analysed content is conscious consumption, also comes to the fore. Through the motif of consumption, the researched content suggests that the media are also an actor in the creation of a conscious consumer who, as a subject of green governance, can be manipulated through his/her freedom of choice.

Keywords: climate change, environment, frame analysis, multimodal approach, responsibility attribution

Vécsey Virág 2009-ben szerzett diplomát az ELTE Bölcsészettudományi Kar kommunikáció szakán. Jelenleg a szak doktoranduszjelöltje. Az ökológiai témák médiareprezentációját és a klímaváltozás társadalmi vonatkozásait kutatja. Őraadó az ELTE média tanszékén, és civilszervezetek vizuális kommunikációjával foglalkozik.